

GEOGRAFSKI ASPEKTI ZAŠTIĆENIH HRVATSKIH POLJOPRIVREDNIH I PREHRAMBENIH PROIZVODA U EUROPSKOJ UNIJI

STRUČNI ČLANAK

LUKA BEGOVIĆ

Republika Hrvatska je do kraja siječnja 2025. god. zaštitila niz svojih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na razini Europske unije. Takve oznake zaštite olakšavaju proizvođačima plasman svojih proizvoda na tržište, a potrošačima daju priliku da kupuju kvalitetne proizvode. Autor rada bavi se geografskom rasprostranjenošću tih proizvoda u Republici Hrvatskoj, ali i nedosljednostima u nazivlju pojedinih proizvoda te područjima na kojima vrijede oznake zaštite.

Ključne riječi: Europska unija, izvornost, oznaka, zaštićeni proizvod, zemljopisno podrijetlo

Uvod

Važnost kvalitete hrane koju svakodnevno konzumiramo vjerojatno nikada nije bila veća. Globalizacijski procesi koji su doveli do masovnog uvoza hrane iz inozemstva, a napose država Trećeg svijeta, stavili su u nezavidan položaj mnoge europske poljoprivredne proizvođače. U takvim okolnostima vjerojatno je najteže onima koji posjeduju mala poljoprivredna gospodarstva od kojih upotpunjuju ionako niske budžete vlastitih kućanstava. Da bi barem djelomično pomogla europskim proizvođačima, ali i potrošačima hrane, Europska unija je još 90-ih godina

20. stoljeća uspostavila jedinstven sustav koji omogućuje zaštitu naziva tradicionalnih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koji imaju svoje specifičnosti. Te specifičnosti mogu biti vezane za geografsko područje na kojem se provodi proizvodnja, ali i tradicionalne recepture i metode proizvodnje. Njegovanjem gastronomske baštine određenog kraja stvara se njegov identitet i on postaje prepoznatljiv (Gvozdanović i dr., 2017). U doba interneta potrošači su sve informiraniji o hrani koju konzumiraju pa je ispred proizvođača izazov kako zadovoljiti sve zahtjev-

nije kupce njihovih proizvoda (Pleadin i dr., 2021). Stoga oznaka zaštite na ambalaži poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda, koja stoji uz njegov naziv, jamči potrošaču da je kupio autentični proizvod koji ima svoju kvalitetu. Također, potrošaču se može povećati povjerenje da je proizvod zdravstveno siguran jer je proizveden u točno određenim uvjetima (Mesić i dr., 2011). U nastavku ovoga rada analizirat će se geografski aspekti hrvatskih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koji su stekli oznaku zaštite na razini Europske unije do kraja siječnja 2025. god.

Europske oznake kvalitete

Tradicionalne poljoprivredne i prehrambene proizvode moguće je zaštititi pojedinim oznakama kvalitete (sl. 1). To su zaštićena oznaka izvornosti (ZOI), zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP) i zajamčeno tradicionalni specijalitet (ZTS). Prve dvije oznake koriste se za označavanje proizvoda koji imaju jaku poveznicu s određenim geografskim po-

dručjem. To znači da na tom području posebnosti i kvaliteti proizvoda doprinose prirodni ili ljudski čimbenici. Ipak, postoji jedna bitna razlika između ove dvije oznake zaštite. Zaštićena oznaka izvornosti jamči da je proizvod proizveden u cijelosti na određenom području, dok zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla podrazumijeva da se barem jedna (ona ključna) faza proizvodnje odvija na određenom području. Donošenjem Ženevskog akta na Lisabonski sporazum o oznakama izvornosti i oznakama zemljopisnog podrijetla 2015. god., odnosno 2020. god. kada je dokument stupio na snagu u Europskoj uniji, značajno se povećao broj registriranih oznaka zemljopisnog podrijetla (Hasić i Rački Marinković, 2022). S druge strane, oznaka zajamčeno tradicionalni specijalitet nije nužno vezana za određeno područje već je važno da je proizvod napravljen po tradicionalnoj recepturi ili metodi proizvodnje koja je karakteristična za određeno područje (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025; Službena internetska stranica Europske unije, Oznake zemljopisnog podrijetla i sustavi kvalitete, 2024).

Sl. 1. Logotipi zaštićene oznake izvornosti (ZOI), zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla (ZOZP) i zaštićene oznake zajamčeno tradicionalni specijalitet (ZTS)

Izvor: Službena internetska stranica Europske unije, Oznake zemljopisnog podrijetla i sustavi kvalitete, 2024. https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes/geographical-indications-and-quality-schemes-explained_hr (1.9.2024.)

Postupak zaštite naziva poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda

Prije nego poljoprivredni ili prehrambeni proizvod dobije oznaku zaštite na razini Europske unije, potrebno je steći zaštitu naziva na nacionalnoj razini. Udruga proizvođača pojedinog proizvoda sastavlja dokument u kojem je sadržana njegova detaljna specifikacija (naziv i opis proizvoda, geografsko područje proizvodnje, dokaz o podrijetlu proizvoda, postupak proizvodnje i sl.) Takvi dokumenti često sadrže dijagrame, fotografije i geografske karte koji upotpunjuju tekstualni dio o pojedinom proizvodu (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025). Izrada takvog dokumenta zahtijeva vrijeme, financijska sredstva te stručnu osobu koja će voditi taj postupak i surađivati s nadležnim institucijama. Ipak, ovakav dokument, barem u određenoj mjeri, može spriječiti zlouporabu imena pojedinog proizvoda ili njegovu ilegalnu prodaju (Mesić i dr., 2011). Ako je postupak uspješno proveden, donosi se tzv. Rješenje o prijelaznoj nacionalnoj zaštiti naziva kao ZOI, ZOZP ili ZTS. Zatim slijedi registracija proizvoda na razini Europske unije.

Podnositelj zahtjeva dostavlja nadležnom ministarstvu dokumentaciju koju ono prosljeđuje Europskoj komisiji koja u roku od šest mjeseci mora razmotriti zahtjev. Ako se zahtjev prihvaća, naziv zaštićenog proizvoda i njegova oznaka zaštite objavljuju se u Službenom listu Europske unije. Ako Europska komisija odbije zahtjev za registraciju nakon uloženog prigovora, prestaje važiti i nacionalna zaštita (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025).

Zaštićena oznaka izvornosti (ZOI)

Do kraja siječnja 2025. god. Republika Hrvatska zaštitila je na razini Europske unije 24 proizvoda zaštićenom oznakom izvornosti (ZOI). Prvi proizvodi koji su stekli ovu oznaku zaštite bili su Ekstra djevičansko maslinovo ulje Cres te Neretvanska mandarina (tab. 1). To se dogodilo 15.7.2015. god., dakle nešto više od dvije godine od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Posljednji hrvatski proizvod koji je dobio ovu oznaku zaštite jest Dalmatinski med, a to se dogodilo 1.8.2024. god. (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025).

Tab. 1. Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi sa zaštićenom oznakom izvornosti (ZOI)

Red. broj	Naziv proizvoda	Područje zaštite	Datum registracije ¹
1.	Ekstra djevičansko maslinovo ulje Cres	otok Cres u Primorsko-goranskoj županiji	15.7.2015.
2.	Neretvanska mandarina	dolina Neretve ² u Dubrovačko-neretvanskoj županiji	15.7.2015.
3.	Ogulinski kiseli kupus / Ogulinsko kiselo zelje	pojedina naselja u sastavu grada Ogulina te općine Josipdol, Plaški, Saborsko i Tounj u Karlovačkoj županiji	21.8.2015.
4.	Istarski pršut / Istrski pršut	Kontinentalni dio Istarskog poluotoka, bez okolnih otoka te dijelovi Republike Slovenije uz granicu s Republikom Hrvatskom ³	14.10.2015.
5.	Krčko maslinovo ulje	otok Krk u Primorsko-goranskoj županiji	6.7.2016.
6.	Korčulansko maslinovo ulje	otok Korčula u Dubrovačko-neretvanskoj županiji	5.10.2016.
7.	Paška janjetina	otok Pag u Ličko-senjskoj i Zadarskoj županiji	5.10.2016.
8.	Šoltansko maslinovo ulje	otoci općine Šolta u Splitsko-dalmatinskoj županiji	21.10.2016.

nastavak Tab. 1. Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi sa zaštićenom oznakom izvornosti (ZOI)

Red. broj	Naziv proizvoda	Područje zaštite	Datum registracije ¹
9.	Varaždinsko zelje	Varaždinska županija	19.10.2017.
10.	Slavonski med	Bjelovarsko-bilogorska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska, Vukovarsko-srijemska županija te grad Novska i općine Jasenovac i Lipovljani u Sisačko-moslavačkoj županiji	23.1.2018.
11.	Istra (ekstra djevičansko maslinovo ulje)	Istarska i manji dijelovi Primorsko-goranske županije te dijelovi Slovenije uz granicu s Republikom Hrvatskom	27.2.2019.
12.	Paška sol	solana Pag u Zadarskoj županiji	11.4.2019.
13.	Paški sir	otok Pag u Ličko-senjskoj i Zadarskoj županiji	25.11.2019.
14.	Malostonska kamenica	Malostonski zaljev u Dubrovačko-neretvanskoj županiji	13.10.2020.
15.	Bračko maslinovo ulje	otok Brač u Splitsko-dalmatinskoj županiji	31.1.2022.
16.	Zagorski bagremov med	Hrvatsko zagorje (Krapinsko-zagorska i manji dijelovi Varaždinske i Zagrebačke županije ⁴)	7.3.2022.
17.	Meso istarskog goveda – boškarina / Meso istrskega goveda - boškarina	Istarska i manji dijelovi Primorsko-goranske županije ⁵ te dijelovi Republike Slovenije uz granicu s Republikom Hrvatskom	21.11.2022.
18.	Goranski medun	regija Gorski kotar ⁶ u Karlovačkoj i Primorsko-goranskoj županiji	13.2.2023.
19.	Dalmatinska janjetina	grad Novalja u Ličko-senjskoj, veći dio Zadarske županije te Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija	8.3.2023.
20.	Novigradska dagnja	Novigradsko more u Zadarskoj županiji	28.6.2023.
21.	Meso turopoljske svinje	Panonska Hrvatska ⁷	16.10.2023.
22.	Meso crne slavonske svinje	Panonska Hrvatska	12.12.2023.
23.	Istarski med / Istrski med	Istarska i manji dijelovi Primorsko-goranske županije ⁸ te dijelovi Republike Slovenije uz granicu s Republikom Hrvatskom	5.7.2024.
24.	Dalmatinski med	Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija	1.8.2024.

Izvor: DZS, 2021; Glview, 2025; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025.

¹Datum registracije u ovom slučaju označava datum izlaska Službenog lista Europske unije u kojem se prvi puta nalazi novoregistrirani proizvod. Provedbena uredba Europske komisije za pojedini proizvod donosi se nekoliko dana ili tjedana prije.

²Gradovi Metković, Opuzen i Ploče te općine Kula Norinska, Slivno i Zažablje.

³Iz geografske karte koja se nalazi u prilogu specifikacije proizvoda nije jasno radi li se o Istarskoj županiji u cijelosti, ali je vrlo vjerojatno tako.

⁴Gradovi Ivanec, Lepoglava i Novi Marof te općine Bednja, Breznica i Breznički Hum u Varaždinskoj županiji. Općine Benčenica, Bistra, Brdovec, Dubravica, Jakovlje, Luka, Marija Gorica i Pušća te tri naselja koja su u sastavu grada Zaprešića u Zagrebačkoj županiji.

⁵Gradovi Kastav i Opatija, općine Lovran, Matulji i Mošćenička Draga te otoci Cres, Krk, Lošinj i Unije.

⁶Grad Ogulin te općine Josipdol, Plaški, Saborsko i Tounj u Karlovačkoj županiji. Gradovi Bakar, Čabar, Delnice, Novi Vinodolski i Vrbovsko te općine Brod Moravice, Čavle, Fužine, Jelenje, Klana, Lokve, Mrkopalj, Ravna Gora, Skrad i Vinodolska općina u Primorsko-goranskoj županiji.

⁷Bjelovarsko-bilogorska, Brodsko-posavska, Grad Zagreb, Karlovačka, Koprivničko-križevačka, Krapinsko-zagorska, Međimurska, Osječko-baranjska, Požeško-slavonska, Sisačko-moslavačka, Varaždinska, Virovitičko-podravska, Vukovarsko-srijemska i Zagrebačka županija. Ove administrativne jedinice odnose se također na Meso crne slavonske svinje koje se nalazi pod rednim brojem 22.

⁸Grad Opatija, općine Lovran, Matulji i Mošćenička Draga te otoci Cres, Ilovik, Lošinj, Susak, Unije i Vele Srakane.

Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP)

Kada je u pitanju oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP), do kraja siječnja 2025. god. Republika Hrvatska zaštitila je 26 poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Prvi koji je dobio tu oznaku zaštite bio je Krčki pršut, a to se dogodilo 14.4.2015. god. (tab. 2). Taj je proizvod prvi uopće kojeg je Republika Hrvatska zaštitila na razini Europske unije (Ministarstvo poljoprivre-

de, šumarstva i ribarstva, 2025). Stoga se toga datuma obilježava Dan zaštićenih hrvatskih autohtonih proizvoda. Povodom toga, Hrvatska pošta izdala je seriju poštanskih marki pod nazivom „Hrvatski zaštićeni poljoprivredni i prehrambeni proizvodi“ (sl. 2). Godine 2024. dio te serije bili su Poljički soparnik / Poljički zeljanik / Poljički uljenjak, Varaždinsko zelje i Zagorski puran (Program ruralnog razvoja, 2024). Posljednji proizvod koji je stekao ovu zaštitu jest Ludbreški hren, a to se dogodilo 3.4.2024. god. (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025).

Sl. 2. Poštanske marke s obilježjima hrvatskih poljoprivrednih i prehrambenih zaštićenih proizvoda u Europskoj uniji
Izvor: Program ruralnog razvoja, <https://ruralnirazvoj.hr/dan-zasticenih-hrvatskih-autohtonih-proizvoda/> (4.9.2024.)

Tab. 2. Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi sa zaštićenom oznakom zemljopisnog podrijetla (ZOZP)

Red. broj	Naziv proizvoda	Područje zaštite	Datum registracije
1.	Krčki pršut	otok Krk u Primorsko-goranskoj županiji	14.4.2015.
2.	Baranjski kulen	regija Baranja ⁹ u Osječko-baranjskoj županiji	23.9.2015.
3.	Lički krumpir	regija Lika (veći dio Ličko-senjske županije ¹⁰ i općina Gračac u Zadarskoj županiji)	30.9.2015.
4.	Drniški pršut	Grad Drniš te općine Biskupija, Promina, Ružić i Unešić u Šibensko-kninskoj županiji	8.12.2015.
5.	Dalmatinski pršut	grad Novalja u Ličko-senjskoj, veći dio Zadarske županije ¹¹ te Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija	13.2.2016.
6.	Poljički soparnik / Poljički zeljanik / Poljički uljenjak	nekadašnja Poljička Republika ¹² u Splitsko-dalmatinskoj županiji	5.4.2016.
7.	Zagorski puran	Hrvatsko zagorje (Krapinsko-zagorska i Varaždinska županija te manji dio Zagrebačke županije ¹³)	14.6.2016.

nastavak Tab. 2. Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi sa zaštićenom oznakom zemljopisnog podrijetla (ZOZP)

Red. broj	Naziv proizvoda	Područje zaštite	Datum registracije
8.	Slavonski kulen/ Slavonski kulin	regija Slavonija (Brodsko-posavska, Požeško-slavonska i Vukovarsko-srijemska županija te veći dijelovi Osječko-baranjske ¹⁴ i Virovitičko-podravske ¹⁵ , odnosno manji dijelovi Bjelovarsko-bilogorske ¹⁶ i Sisačko-moslavačke županije ¹⁷)	7.11.2017.
9.	Međimursko meso \z tiblice	Međimurska županija	30.11.2017.
10.	Lička janjetina	regija Lika (veći dio Ličko-senjske županije i općina Gračac u Zadarskoj županiji)	31.10.2018.
11.	Zagorski mlinci	Hrvatsko zagorje (Krapinsko-zagorska i Varaždinska županija te manji dio Zagrebačke županije)	25.6.2019.
12.	Bjelovarski kvargl	Bjelovarsko-bilogorska županija	21.2.2020.
13.	Brački varenik	otok Brač u Splitsko-dalmatinskoj županiji	29.9.2020.
14.	Varaždinski klipčič	Varaždinska županija	6.10.2020.
15.	Rudarska greblica	manji broj naselja u sastavu grada Samobora u Zagrebačkoj županiji	4.2.2021.
16.	Dalmatinska panceta	grad Novalja u Ličko-senjskoj, veći dio Zadarske županije ¹⁸ te Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija	16.2.2021.
17.	Dalmatinska pečenica	grad Novalja u Ličko-senjskoj, veći dio Zadarske županije te Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija	16.2.2021.
18.	Samoborski bermet ¹⁹	Grad Samobor u Zagrebačkoj županiji	potkraj 2021.
19.	Lički škripavac	regija Lika (veći dio Ličko-senjske, manji dio Karlovačke županije ²⁰ i općina Gračac u Zadarskoj županiji)	21.12.2021.
20.	Zagorski štrukli / Zagorski štrukli	Hrvatsko zagorje (Krapinsko-zagorska i Varaždinska županija te manji dio Zagrebačke županije)	7.3.2022.
21.	Samoborska češnjovka / Samoborska češnofka	veći broj naselja u sastavu grada Samobora u Zagrebačkoj županiji	21.11.2022.
22.	Lumblija	otok Korčula u Dubrovačko-neretvanskoj županiji	22.11.2022.
23.	Slavonska kobasica	regija Slavonija (Brodsko-posavska, Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska i Vukovarsko-srijemska županija te veći dijelovi Osječko-baranjske županije)	24.3.2023.
24.	Komiški rogač	otok Vis u Splitsko-dalmatinskoj županiji	29.3.2023.
25.	Varaždinsko bučino ulje	Varaždinska županija	3.7.2023.
26.	Ludbreški hren	Varaždinska županija	3.4.2024.

Izvor: DZS, 2021; Glview, 2025; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025.

⁹Gradovi Beli Manastir i Osijek (samo naselja Podravlje i Tvrdavica) te općine Bilje, Čeminac, Darda, Draž, Jagodnjak, Kneževi Vinogradi, Petlovac i Popovac.

¹⁰Gradovi Gospić, Otočac i Senj te općine Brinje, Donji Lapac, Karlobag, Lovinac, Perušić, Plitvička jezera, Udbina i Vrhovine. Ove administrativne jedinice odnose se također na proizvod Lička janjetina koja se nalazi pod rednim brojem 10.

¹¹Izuzete su općine Gračac i Kali.

¹²Ukupno 21 selo u Donjim, Srednjim i Gornjim Poljicima.

¹³Općine Bedenica, Bistra, Brdovec, Dubravica, Jakovlje, Luka, Marija Gorica i Pušća. Ove administrativne jedinice odnose se također na proizvode Zagorski štrukli / Zagorski štrukli te Zagorski mlinci koji se nalaze pod rednim brojevima 11 i 20.

¹⁴Gradovi Belišće, Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Osijek i Valpovo te općine Antunovac, Bizovac, Čepin, Donja Motičina, Drenje, Đurđenovac, Erdut, Ernestinovo, Feričanci, Gorjani, Koška, Levanjska Varoš, Magadenovac, Marijanci, Petrijevi, Podgorac, Podravska Moslavina, Punitovci, Satnica Đakovačka, Semeljci, Strizivojna, Šodolovci, Trnava, Vlljevo, Viškovi, Vladislavci i Vuka. Ove administrativne jedinice odnose se također na proizvod Slavonska kobasica koja se nalazi pod rednim brojem 23.

¹⁵Gledajući administrativne jedinice, obuhvaćeno ih je svih 16, ali u općini Pitomača samo naselja Kriznica, Stari Gradac i Starogradački Marof.

¹⁶Gradovi Daruvar i Garešnica (samo naselja Duhovi, Gornji Uljanik, Hrastovac, Uljanički Brijeg i Uljanik) te općine Dežanovac, Đulovac, Končanica i Sirač.

¹⁷Gradovi Kutina (samo naselja Banova Jaruga, Jamarica, Janja Lipa i Međurić) i Novska te općine Jasenovac i Lipovljani.

¹⁸Izuzeta je općina Gračac. Ove administrativne jedinice odnose se također na proizvode Dalmatinska janjetina (redni broj 19 u prvoj tablici) te Dalmatinska pečenica (redni broj 17 u drugoj tablici).

¹⁹Samoborski bermet je aromatizirano piće na bazi vina koje je dobilo zaštićenu oznaku zemljopisnog podrijetla, ali je nejasno točno kada. Na web stranicama Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ribarstva te Europske unije, ali i pojedinih portala koji se bave poljoprivrednim temama ne navodi se precizan datum. Okvirno radi se o kraju 2021. god. Valja istaknuti kako se ovaj aromatizirani proizvod na bazi vina na web stranici Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ribarstva poljoprivrede broji kao zaštićeni proizvod na razini Europske unije, dok se jaka alkoholna pića sa zaštićenom oznakom zemljopisnog podrijetla te vina sa zaštićenom oznakom izvornosti ne broje (Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu, 2021; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025).

²⁰Grad Ogulin te općine Josipdol, Plaški, Rakovica i Saborsko.

Zajamčeno tradicionalni specijalitet (ZTS)

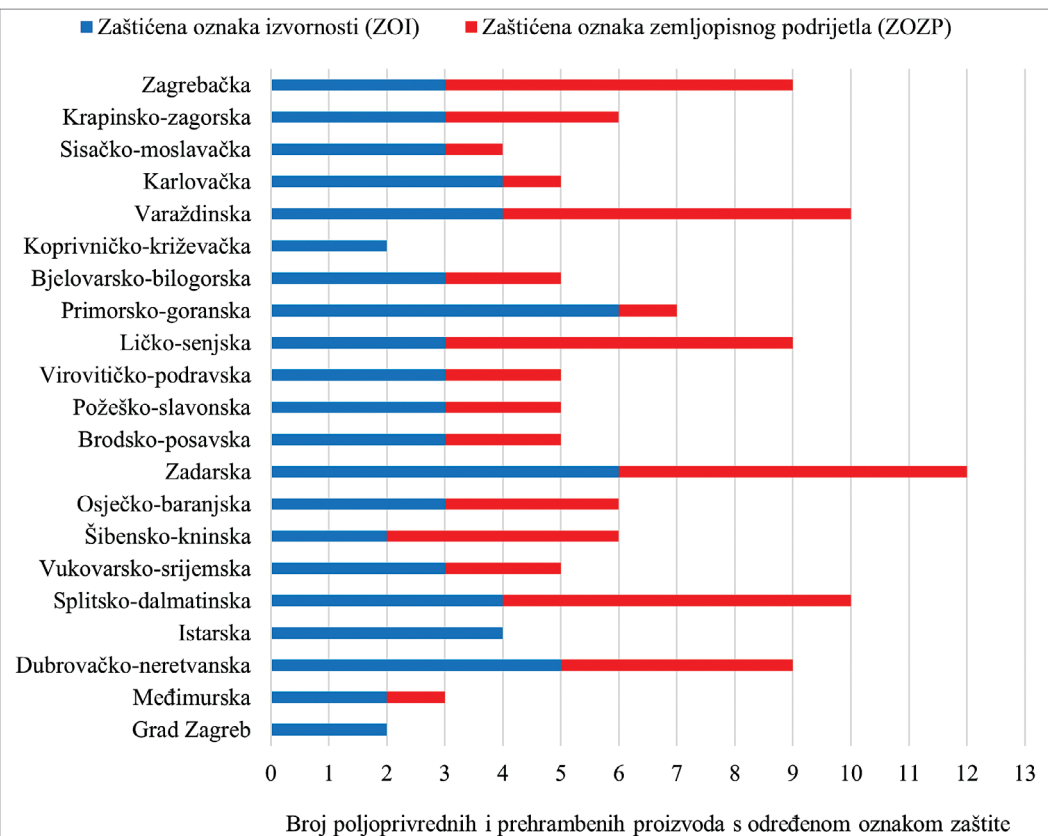
Treća oznaka zaštite poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda nosi naziv Zajamčeno tradicionalni specijalitet (ZTS). Zasada postoji samo jedan hrvatski proizvod s ovom oznakom zaštite, a to su Vrbovečka pera. Ona je tu zaštitu stekla 28. 6. 2024. (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025).

Analiza broja proizvoda sa zaštićenim oznakama po županijama

Zaštićena oznaka izvornosti (ZOI) i zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP) prisutne su u svim hrvatskim županijama. Pojedini proizvodi mogu se proizvoditi u više županija, neki u samo jednoj županiji, a neki u samo jednoj administrativnoj jedinici pojedine županije. Ipak, postoje županije koje prednjače u broju proizvoda koji se mogu proizvesti na njihovu čitavu teritoriju ili barem na dijelu njihova te-

ritorija. U kategoriji zaštićene oznake izvornosti (ZOI) na prvom se mjestu nalaze Primorsko-goranska i Zadarska županija na čijim je područjima zaštićeno šest naziva za poljoprivredne i prehrambene proizvode (sl. 3). S obzirom da ove županije međusobno ne dijele nijedan proizvod, ukupno se radi o 12 različitih proizvoda, što je polovica od ukupno zaštićenih proizvoda ovom oznakom. Na drugom mjestu nalazi se Dubrovačko-neretvanska županija na čijem je teritoriju zaštićeno pet proizvoda. Više županija dijeli treće mjesto jer se na njihovu teritoriju mogu proizvoditi četiri proizvoda s ovom oznakom. S druge strane, na začelju se nalaze četiri županije na čijim se teritorijima mogu proizvoditi samo dva proizvoda čiji je naziv zaštićen. Te županije su Grad Zagreb, Koprivničko-križevačka, Međimurska i Šibensko-kninska.

Iako je Republika Hrvatska dobila više zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla (26) nego zaštićenih oznaka izvornosti (24), one su manje ravnomjerno raspoređene među županijama. Na prvom se mjestu nalaze županije na čijim se teritorijima proizvodi šest proizvoda čiji

Sl. 3. Hrvatske županije prema broju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda sa zaštićenim oznakama (ZOI i ZOZP) na razini Europske unije

Izvor: DZS, 2021; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025.

je naziv zaštićen oznakom zemljopisnog podrijetla. Te županije su Ličko-senjska, Splitsko-dalmatinska, Varaždinska, Zadarska i Zagrebačka. Drugo mjesto dijele Dubrovačko-neretvanska i Šibensko-kninska županija jer se na njihovim teritorijima mogu proizvoditi četiri proizvoda s ovom oznakom zaštite. U Krapinsko-zagorskoj i Osječko-baranjskoj županiji, koje dijele treće mjesto, mogu se proizvoditi tri zaštićena proizvoda. S druge strane, postoje županije koje nisu uspjele, barem zasada, dobiti ovu oznaku zaštite za neki proizvod. Te županije su Grad Zagreb, Istarska i Koprivničko-križevačka.

Ako se zaštićene oznake (ili nazivi proizvoda) zbroje i uspoređi stanje među županijama, dolazi se do sljedećih podataka. Najveći broj zaštićenih oznaka ima Zadarska županija. Na njezinu teritoriju čak je 12 naziva proizvoda steklo neku oznaku zaštite. Na drugom se mjestu nalaze Splitsko-dalmatinska i Varaždinska županija koje broje 10 zaštićenih naziva. Na koncu, treće mjesto dijele Dubrovačko-neretvanska, Ličko-senjska i Zagrebačka županija koje su stekle devet oznaka zaštite za pojedine proizvode. Na kraju popisa županija nalaze se Grad Zagreb i Koprivničko-križevačka županija na čijim se teritorijima mogu proizvesti

dva proizvoda s nekom oznakom zaštite. Ipak, Grad Zagreb kao urbano područje valja drugačije promatrati od Koprivničko-križevačke županije koja je pretežno nizinska kada je u pitanju reljef.

Analiza nazivlja odabranih zaštićenih proizvoda i područja koja obuhvaćaju zaštite

Posebnu pozornost pridat ćemo analizi nazivlja nekih od gore navedenih proizvoda. Njih 21 imenovano je prema mjestu (naselju, općini, gradu) odakle potječu, dok je 25 nazvano prema određenoj tradicijskoj regiji ili kraju. Od preostala četiri proizvoda, jedan je nazvan prema rijeci, dva prema otoku, dok se uz Lumbliju, koja potječe s otoka Korčule, ne nalazi nikakav dodatak imenu. Ime proizvoda sugerira da je naziv možda nastao iz imena naselja Lumbarda, ali u specifikacijama proizvoda stoji objašnjenje da je riječ latinskog podrijetla, a prevodi se kao „nositi pred koga, ponuditi“ (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025).

Detaljnijom analizom podataka koji su navedeni u gore navedenim tablicama može se uočiti nekoliko nedosljednosti i nelogičnosti. Za početak, najrasprostranjenije područje zaštite dobili su proizvodi Meso turopoljske svinje i Meso crne slavonske svinje. Oba proizvoda mogu se proizvoditi na teritoriju čitave Panonske Hrvatske, odnosno kontinentalnog dijela Lijepe Naše (14 županija).

Potom valja analizirati proizvode koji u sebi imaju pridjev „slavonski“. Slavonski med može se proizvoditi na teritoriju svih pet slavonskih županija. Ipak, valja istaknuti kako Virovitičko-podravka županija sigurno nije cijela „slavonska“ jer se općina Pitomača na krajnjem zapadu smatra podravskom, a ne slavonskom općinom. S druge strane, još je veći problem vidljiv

kada je u pitanju Bjelovarsko-bilogorska županija. Naime, tek manji dio te županije, istočno od rijeke Ilove, smatra se dijelom Slavonije. Međutim, ova zaštićena oznaka zasigurno pomaže stanovnicima i tih „neslavonskih“ dijelova potonjih županija u plasiranju proizvoda na tržište. Ipak, takva se praksa nije provela na teritoriju Sisačko-moslavačke županije koja, kao i Bjelovarsko-bilogorska, ima manji dio svoje površine koji geografski pripada regiji Slavoniji. Vidljivo je kako su u slučaju ove županije u obzir uzeti samo slavonski dijelovi oko grada Novske te općina Jasenovac i Lipovljani, dok je ostatak županije ostao izvan zone zaštite. Ipak, za proizvod Slavonski kulin / Slavonski kulin ne vrijedi isto područje zaštite. Ovdje se granice regije Slavonije poštuju čak na razini naselja, pa tako dijelovi moslavačkih gradova Garešnice i Kutine, koji se nalaze istočno od rijeke Ilove, imaju povlasticu u vidu ove zaštite. Na primjeru proizvoda Slavonska kobasica uočava se treće različito područje zaštite. Naime, u ovom slučaju uopće nema spomena ni manjih dijelova Bjelovarsko-bilogorske ni Sisačko-moslavačke županije, a izvan zone zaštite ostali su i baranjski dijelovi Osječko-baranjske županije.

Kod proizvoda Goranski medun uočeno je kako se regija Gorski kotar proširila i na obalne dijelove Primorsko-goranske županije. Tako su benefit ove zaštite dobila i primorska naselja poput Bakra ili Novog Vinodolskog koja svakako ne ubrajamo u dijelove Gorskog kotara.

Južnije od Gorskog kotara nalazi se regija Lika koja se diči trima zaštićenim proizvodima oznakom ZOI. Kada je u pitanju područje na kojem ovi proizvodi mogu nastajati, postoje određene razlike. Tako su Lički krumpir i Lička janjetina zaštićeni na području cijele Ličko-senjske županije i općine Gračac u Zadarskoj županiji, dok se zaštita za proizvod Lički škripavac proširila i na južnije dijelove Karlovačke županije. Radi se o području Ogulinsko-pla-

šćanske udoline koja je svojevrsan prijelazni prostor između Gorskog kotara na sjeveru te Like na jugu (Hrvatska enciklopedija, 2024).

Na najvećem hrvatskom poluotoku, koji je zaštitio četiri proizvoda oznakom ZOI, svaki proizvod ima različito područje zaštite. Tako se Istarski pršut / Istrski pršut može proizvoditi isključivo na kontinentalnom području Istarske županije, bez otoka, te slovenskom dijelu Istre. S druge strane, Istra – ekstra djevičansko maslinovo ulje smije se proizvoditi i u zapadnim administrativnim jedinicama Primorsko-goranske županije. Istarski med / Istrski med, pak, oznaku zaštite ima i na području otoka Cres, Lošinja i manjih okolnih otoka, dok oznaka zaštite za Meso istarskog goveda – boškarina / Meso istrskega goveda – boškarina vrijedi i na otoku Krku te nešto sjevernijim dijelovima Slovenije. Ova su četiri proizvoda jedina koja Republika Hrvatska dijeli sa susjednom Slovenijom kada je u pitanju područje zaštite.

Jedna je zanimljivost uočena kada su u pitanju proizvodi čije je područje zaštite regija Dalmacija. Naime, zaštita za proizvode Dalmatinska janjetina, Dalmatinska panceta, Dalmatinska pečenica i Dalmatinski pršut vrijedi i na području grada Novalje koji administrativno pripada Ličko-senjskoj županiji. No, kada je u pitanju Dalmatinski med, taj grad nije našao svoje mjesto u specifikacijama proizvoda.

Na koncu, različiti kriteriji korišteni su i kod proizvoda koji u svojem nazivu imaju ime nekoga naselja. Primjerice, Krčki pršut i Krčko maslinovo ulje mogu se proizvoditi samo na Krku, a Korčulansko maslinovo ulje samo na Korčuli. S druge strane, područje zaštite Bjelovarskog kvargla proteže se na čitavu Bjelovarsko-bilogorsku županiju, kao i što se proizvodi s pridjevom „varaždinski“ mogu proizvesti na području cijele Varaždinske županije. Iz gore analiziranih nazivlja pojedinih proizvoda može se zaključiti

kako se podnositelji zahtjeva za registraciju tih proizvoda nisu strogo držali geografskih granica pojedinih regija ili administrativnih granica županije. Može se pretpostaviti da su obuhvaćena područja na kojima se tradicionalno proizvodi pojedini proizvod ili područja na kojima je postojao interes od strane lokalnih proizvođača da se angažiraju kako bi stekli benefit neke oznake zaštite. Kakogod bilo, obuhvaćanjem širih područja na kojima vrijedi zaštita, a time i većeg broja proizvođača, hrvatska poljoprivreda može napredovati.

Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi u postupku registracije

Krajem siječnja 2025. god. nekoliko je proizvoda bilo u postupku registracije na razini Republike Hrvatske ili Europske unije. Istarski ovčji sir / Istrski ovčji sir dobio je zaštićenu oznaku izvornosti na nacionalnoj razini, tako da je sljedeći korak dobiti istu na razini Europske unije. Geografsko područje na kojem će vrijediti ova zaštita jest Istarska i manji dijelovi Primorsko-goranske županije te dijelovi Republike Slovenije bliži granici s Republikom Hrvatskom. Isti status stekli su i Čepinski kupus čija će zaštita vrijediti na području čitave Osječko-baranjske županije (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025.), Med Hrvatskog primorja čija će se zaštita protezati uz obalne dijelove Ličko-senjske, Primorsko-goranske i Zadarske županije (Udruga pčelarskih udruga Primorsko-goranske županije, 2024.) te Banski kestenov med čija će oznaka zaštite vrijediti na području regije Banovine u Sisačko-moslavačkoj županiji. S druge strane, Istarska kobasica / Istrska kobasa dobila je zaštićenu oznaku zemljopisnog podrijetla na razini Republike Hrvatske, pa se čeka odluka Europske komisije o zaštiti tog

proizvoda na razini Europske unije. Geografsko područje na kojem će vrijediti ova zaštita jest Istarska i manji dijelovi Primorsko-goranske županije te dijelovi Republike Slovenije bliži granici s Republikom Hrvatskom. Na koncu, Lepoglavski mlinčani kolač zasada čeka odluku

o uvrštenju na listu proizvoda sa zaštićenom oznakom zemljopisnog podrijetla na nacionalnoj razini. Područje na kojem će vrijediti oznaka zaštite za ovaj proizvod ne postoji u specifikacijama na web stranici Ministarstva (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2025).

Zaključak

Nakon provedene analize može se zaključiti kako su gotovo svi dijelovi Republike Hrvatske dobili neku oznaku zaštite poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na razini Europske unije. Napose valja istaknuti Zadarsku županiju koja se nalazi u samom vrhu kada su u pitanju ZOI i ZOZP. S druge strane, Grad Zagreb i Koprivničko-križevačka županija još nisu iskoristili svoje potencijale u dovoljnoj mjeri. Dakako, valja napraviti razliku između urbanog područja kakvo je Grad Zagreb i pretežno nizinske Koprivničko-križevačke županije. U dokumentima o specifikacijama pojedinih proizvoda vidljivo je kako se nazivi proizvoda i područja proizvodnje na kojima vrijedi određena oznaka zaštite ne poklapaju sa stvarnim geografskim granicama pojedinih regija ili administrativnim granicama županija. Ta činjenica samim proizvođačima vjerojatno nije važna jer njegovanje tradicije koja čuva identitet nekog kraja ne poznaje granice. Na koncu, Republika Hrvatska do sada se pokazala uspješnom u zaštiti svojih proizvoda na razini Europske unije, a za vjerovati je da će broj takvih proizvoda i dalje rasti.

Literatura

GVOZDANOVIĆ, K., MARGETA, P., MARGETA, V., 2017: Primjena analitičkih metoda u postupcima autentifikacije poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, *Stočarstvo* 71 (1-2), 29-38.

HASIĆ, T., RAČKI MARINKOVIĆ, A., 2022: Zaštita tradicijskih proizvoda primjenom zemljopisnih oznaka u Europskoj uniji nakon stupanja na snagu Ženevskog akta na Lisabonski sporazum, *Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku* 38 (1), 113-130.

MESIĆ, Ž., CERJAK, M., TOJČIĆ, T., 2011: Zaštita zemljopisnim oznakama u Hrvatskoj – slučaj Slavenskog kulena, *Agronomski glasnik* 73 (6), 283-294.

PLEADIN, J., LEŠIĆ, T., KOS, I., KREŠIĆ, G., KUDUMIJA, N., DERGESTIN BAČUN, L., VULIĆ, A., DUJIĆ, T., VAHČIĆ, N., 2021: Sukladnost fizikalno-kemijskih svojstava sa specifikacijama zaštićenih hrvatskih autohtonih mesnih proizvoda, *Meso: prvi hrvatski časopis o mesu* 23 (4), 336-344.

Izvori

URL. Državni zavod za statistiku, 2022: Stanovništvo po gradovima/općinama, Popis 2021., <https://dzs.gov.hr/u-fokusu/popis-2021/88> (2.9.2024.)

URL. Glview, <https://www.tmdn.org/giview/> (2.2.2025.)

URL. Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu, 2021: „Samoborski bermet“ – prvo aromatizirano piće na bazi vina sa zaštićenom oznakom zemljopisnog podrijetla, 10. prosinca, <https://www.hapih.hr/samoborski-bermet-prvo-aromatizirano-pice-na-bazi-vina-sa-zasticenom-oznakom-zemljopisnog-podrijetla/> (2.9.2024.)

URL. Ogulinsko-plašćanska udolina. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ogulinsko-plascanska-udolina> (21.10.2024.)

URL. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Katalog – hrvatski zaštićeni poljoprivredni i prehrambeni proizvodi,

https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/hrana/zoi-zozp-zts/katalog_zasticenih_proizvoda%20WEB.pdf (2.2.2025.)

URL. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Zajamčeno tradicionalni specijalitet, <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/zoi-zozp-zts-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/zajamceno-tradicionalni-specijalitet-zts/1260> (2.2.2025.)

URL. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Zaštićena oznaka izvornosti (ZOI), <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/zoi-zozp-zts-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/zasticena-oznaka-izvornosti-zoi/1206> (2.2.2025.)

URL. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla, <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/zoi-zozp-zts-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/zasticene-oznake-zemljopisnog-podrijetla-zozp/1221> (2.2.2025.)

URL. Program ruralnog razvoja, 2024: Dan zaštićenih hrvatskih autonomnih proizvoda, 14. travnja, <https://ruralnirazvoj.hr/dan-zasticenih-hrvatskih-autohtonih-proizvoda/> (4.9.2024.)

URL. Službena internetska stranica Europske unije, Oznake zemljopisnog podrijetla i sustavi kvalitete, https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes/geographical-indications-and-quality-schemes-explained_hr (1.9.2024.)

URL. Udruženje pčelarskih udruga Primorsko-goranske županije, 2021: Udruga proizvođača meda od kadulje iz Omišlja je uspjela! Med Hrvatskog primorja dobio Zaštićenu oznaku izvornosti, 24. rujna, <https://upu-pgz.hr/upu-pgz-vijesti/udruga-proizvodaca-meda-od-kadulje-iz-omislja-je-uspjela-med-hrvatskog-primorja-dobio-zasticenu-oznaku-izvornosti/> (17.11.2024.)

PRIMLJENO: 16. 12. 2024.

PRIHVACENO: 27. 1. 2025.

LUKA BEGOVIĆ, UNIV. MAG. EDUC. GEOGR. ET HIST.

Učitelj geografije i povijesti u Osnovnoj školi „Dominik Savio“ Zagreb, e-mail: luka.begovic9@skole.hr